

Tatjana GRCE, dipl. ing. arh.

GRADNJA NOVE ŽUPNE CRKVE SV. ANE U VOLOSKOM OD 1846. DO 1850. GODINE

UDK: 726.54(497.5 Volosko)
UDC:

Izlaganje na znanstvenom skupu
Conference paper

Ključne riječi: Župa sv. Ane, gradnja crkve, 1846.-1850.

Volosko, ribarsko naselje podignuto na terasama, sa cisternama i malim vrtovima, svojim zbijenim slojevima kuća, okomitim krivudavim i uskim uličicama koje se slijevaju prema moru, tj. luci nekadašnje Kastavske gospoštije, tijekom XVIII. i XIX. st. bilježi brži gospodarski razvoj, što će uvjetovati novi crkveni i upravni ustroj. Naime, godine 1846. crkva u Voloskome odvajaju se od Župe sv. Jelene u Kastvu i postaje samostalna – Župa sv. Ane. U novim uvjetima života postojeće vološćanske crkve postale su premale za tadašnju populaciju. Zbog toga je odlučeno izgraditi novu, veću i prostraniju župnu crkvu.

Arhivska građa Državnoga arhiva u Rijeci sačuvala je nekoliko projekata za gradnju nove župne crkve. Od godine 1837. do 1844. projekte za župnu crkvu sv. Ane dali su graditelji Hellmann i Schwarze, a njezina je gradnja započela 1846. i trajala do 1850. godine, u vrijeme prvoga vološćanskoga župnika Adama Rumplera.

Župna crkva sv. Ane u Voloskom izgrađena je u neobaroknom historicističkom slogu i jedna je od najljepših crkava liburnijskoga kraja. Riječ je o jednobrodnoj crkvi s prezbiterijem, korom, sakristijom i zvonicima. Crkva ima pet mramornih oltara. Glavni je oltar izradio i ukrasio kipovima sv. Josipa, Ivana Krstitelja, sv. Petra i sv. Pavla hrvatski slikar Ivan Rendić. Godine 1910./1911. crkvi sv. Ane dograđena je kapelica Srca Isusova s oltarom, također rad kipara Ivana Rendića. U crkvi se nalazi i slika sv. Ane, djelo Ivana Baštijana.

Volosko, prvobitno kapelanija od 1771. g., malo je ribarsko naselje nastalo prirodno u sklopu uvala i prije nego što se prvi put spominje 1543. g. u sklopu Kastavske gospoštije. Tada je važna luka s carinskim uredom Grada Kastva, odakle se razmjenjivala i brodovima razvozila različita roba.

Izgradnja naselja Volosko pratila je konfiguraciju terena sklopom malih terasa sa cisternama i malim vrtovima, gdje se živjelo i trgovalo. Volosko se amfiteatralno i dosta strmo spušta prema uvali, tako da su zbijeni slojevi, kuće sa skladištima u prizemlju radi robne razmjene, orijentirani na okomite krivudave puteve koji vode prema moru, odnosno nekadašnjoj kastavskoj luci. Reprezentativnije kapetanske kuće nastale u vrijeme razvoja pomorstva kroz XVIII. i XIX. stoljeće smjestile su se uzduž središnje Štangerove ulice, odnosno u nastavku ulice Maršala Tita, a od središnjeg javnog trga ispred danas župne crkve sv. Ane u Voloskom.

Razvoju Voloskog doprinijela je francuska okupacija od 1809. do 1813. g., kada novom teritorijalnom upravom Kastav gubi dominaciju, a njegove funkcije postupno preuzima Volosko, s tada tri male crkvice.

Burno doba hrvatskog narodnog preporoda (kulminacija 1830.-1848.), bilježi i vološčanska kapelanija u vrijeme prvog župnika dr. Adama Ruplera 1842.-46., kada se 1844. g. preformirala u samostalnu župu i odvojila od Kastva, a od 1948. godine, Volosko kao samostalna općina postaje i sjedište istoimenog kotara.

Naglih kulturno-ekonomskim razvojem nastoji se ostaviti trag i u arhitekturi i u urbanizmu usitnjenog srednjovjekovnog tkiva Voloskog, što je bio i razlog gradnji nove župne crkve sv. Ane od 1846. do 1850. g.

Umjesto da se povećava broj malih crkava, onodobne prilike i novi prostorni koncept ujedinjenog prostora traži gradnju dvoranske crkve, koja postaje omiljeni tip gradske i propovjedničke crkve.

Kako su crkve u svojim liturgijskim funkcijama oduvijek bila važna mjesta propovijedanja, žarišta javnog života i moralne vertikale, naručuju se nacrti i prikuplja novac od župljana za gradnju nove župne crkve na lokaciji tada postojeće manje jednobrodne crkve sa zvonikom na preslicu u dva nivoa u središtu Voloskog (argumentirano arhivskom građom kat. V: "Culto estato civile" kut.154; JU-8 iz 1847. g., pohranjeno u Državnom arhivu u Rijeci).

U vrijeme gradnje najmlađe župne crkve, i možda najljepše na Liburniji, i nove župne crkve nastale na rudimentima stare, od 1844.-50. g., ulogu župne crkve u Voloskom preuzima crkva sv. Roka, iz XVI. stoljeća.

Od godine 1837. do 1844., zabilježena je izrada više projekata za gradnju nove župne crkve ili preciznije za rekonstrukciju puno manje apsidalne crkve na istoj lokaciji, s planiranim ulazom dijametralno suprotnim u odnosu na postojeću crkvu, na način da nova crkva bude dominantna, glavnim ulazom i pročeljem s dva zvonika, iznikla iz korpusa crkve, i putom ispred uređenog javnog trga orijentirana na središnju i glavnu komunikaciju naselja.

U prvom projektu, pristiglom iz Barbagne, u rujnu 1837. g., pozvani arhitekt Hellmann projektira historicističku jednobrodnu crkvu izdužene apside, s prezbiterijem, s bočnom sakristijom, bez zvonika, a sve po uzoru i na temeljima starije *in situ* crkve, ali potpuno dijametralno okrenutu, te istočne orijentacije glavnog pročelja i ulaza.

U projektu pristiglom iz Pazina, u listopadu 1837. g., arhitekt Schwarze predvidio je i naglašeni zvonik u glavnoj osi jednobrodne župne crkve ravnog stropa, kao dio korpusa iznad unutarnjeg predvorja i ulaza na glavnom pročelju. Iza, u produžetku osi plitke polukružne apside, planirana je sakristija u pravilnom slijedu simetrije. Nezaobilazna je tu bila i propovjedaonica, a pročelja su u skladu proporcija i suzdržanosti dekoracija artikulirana, kao i danas, plitkim nišama i prozorima s polukružnim lunetama iznad transepta i prezbiterija s obje strane fasade.

Izgleda da su financijska sredstva za gradnju nove crkve redovito pristizala u župu, a ondašnje društvo potaknuto povijesnim zbivanjima doživljava svojevrzni procvat, preporod, pa se i u Voloskom nastoji izraziti taj obnoviteljski duh i na graditeljskoj baštini.

Tako u drugom projektu, s kraja srpnja 1838. g., arhitekt Hellmann u svojem promišljanju ostavlja u pročeljima prozore "palladijskog" tipa, dodaje na pročelju zvonik, a interijer projektira u neobaroknom zdanju, s polukružnom apsidom nadsvodrenom polukalotom, uvučenog prezbiterija, propovjedaonicom te glavnim prostorom jednobrodne crkve nadsvodene križnim svodom u tri traveja i uvučenih bočnih kapela. U aneksima ostavlja lijevu bočnu sakristiju, koja se kasnije povećava u vrijeme gradnje i simetrično dodaje i desna.

Projekti za glavno pročelje nove župne crkve u Voloskom izrađivani su posebno od ožujka 1842. g. do projekta kojeg potpisuje arh. Bachini, u Trstu 30. ožujka 1844., i približno izgledaju kao današnje zdanje, u tlocrtnoj formi latinskog križa, s dva samostalna uglovna simetrično oblikovana tornja, koja su istodobno sastavni dijelovi pročelja kao dijela crkvenog korpusa i nosioci su, osim liturgijskih, praktičnih i simboličkih funkcija, a između njih mjesto nalazi i prozorska polukružna luneta kojom se osvjetljava galerija s orguljama iznad ulaza – vestibula.

Izvedeno u tlocrtnim gabaritima i pročeljima, historicističko zdanje od 28. rujna 1849. u svojim projektima potvrđuje arhitekt Bassa u Voloskom, koji godinu dana kasnije osmišljava središnji ulazni trg – uz samo pročelje popločeno od kamenih oblutaka, sačuvano do danas, i stube u zelenilu ispred nove župne crkve sv. Ane.

Novom koncepcijom javnog kaskadnog trga sa stubištem, za razliku od srednjovjekovnog trga, ostvarena je dinamična osna povezanost u urbanoj matrici naselja središnje ulice i u ovom slučaju akcenta – dominante u sakralnoj arhitekturi, po uzoru na Michelangelov Kapitolijski trg u Rimu, gdje je urbani prostor koji se dinamički proširuje protkan uzlaznim stubišnim kretnjama, postupnim otvaranjem reprezentativnog pročelja, što ide u prilog sveukupnom dojmu. Dinamičnost trga proizlazi iz isticanja središnje osi, kretnjom i stupnjevanjem u visinu, te iz naglašenog pročelja s dva zvonika, a nova župna crkva sv. Ane dobiva tako i simbolično

istaknutu ulogu usred središnje ulice i Voloskog vidi se sa svih strana, pa čak i s mora.

Iako je povremeno bilo i bezizlaznih financijskih situacija prilikom gradnje nove župne crkve, u srpnju 1854. g. izradili su Juliano Lupo, Pietro Palese i Ernesto Schwarze u Trstu i nacrtali glavnog oltara. Odobrio ga je i glavni inženjer gradnje Francesco Lehner, no pričekalo se s konačnom izvedbom zbog financijskih poteškoća.

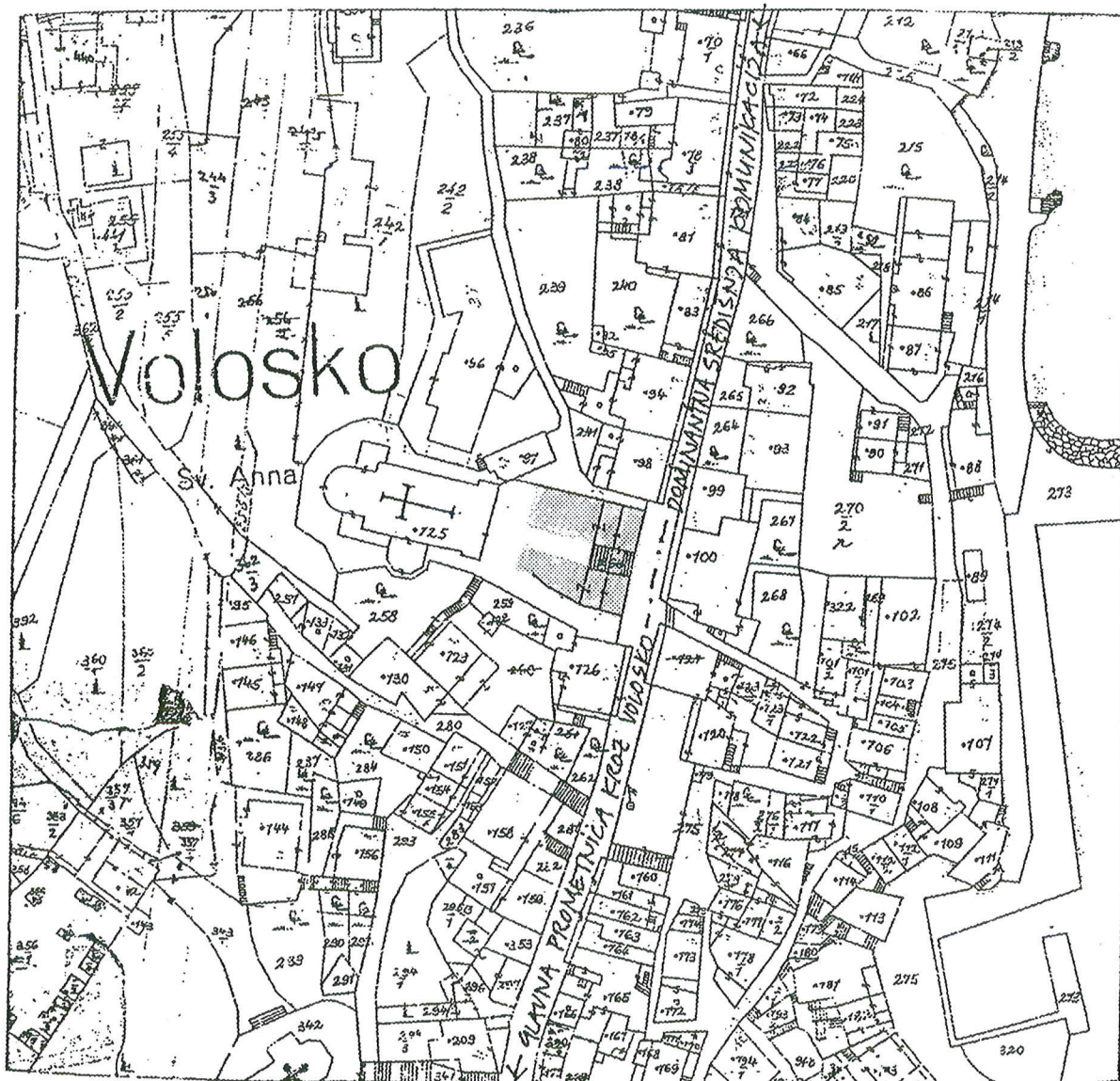
Župa je naseljavanjem rapidno bujala i pretvarala se u jači turistički centar, pa je duhovna vlast poslala mons. Vinka Zamlića, rodom iz Kastva, u Volosko (1887.-1903.), da prije svega vodi župu i svojim utjecajem i dobrim vezama dovrši crkvu.

Tako je i bilo, poznati hrvatski kipar Ivan Rendić, nakon završene akademije 1871. g. u Veneciji, a potom i usavršavanja u ateljeu firentinskog majstora G. Dupréa do 1876. g. (koji svojim realizmom utječe na oblikovanje Rendićeva stila), postavio je veliki oltar s 4 kipa prirodne veličine u bijelom mramoru. U apsidi same crkve naslikao je palu koja prikazuje Blaženu Djevicu Mariju sa sv. Anom i sv. Joakimom.

Osim toga, u ateljeu Dupréa prvi značajniji i obrazovaniji hrvatski kipar Rendić naučio je poštovati prirodu, radeći u realističnom stilu s elementima naturalizma, osobito u obradi detalja, a oko 1900. g. prihvaća secesijski stil.

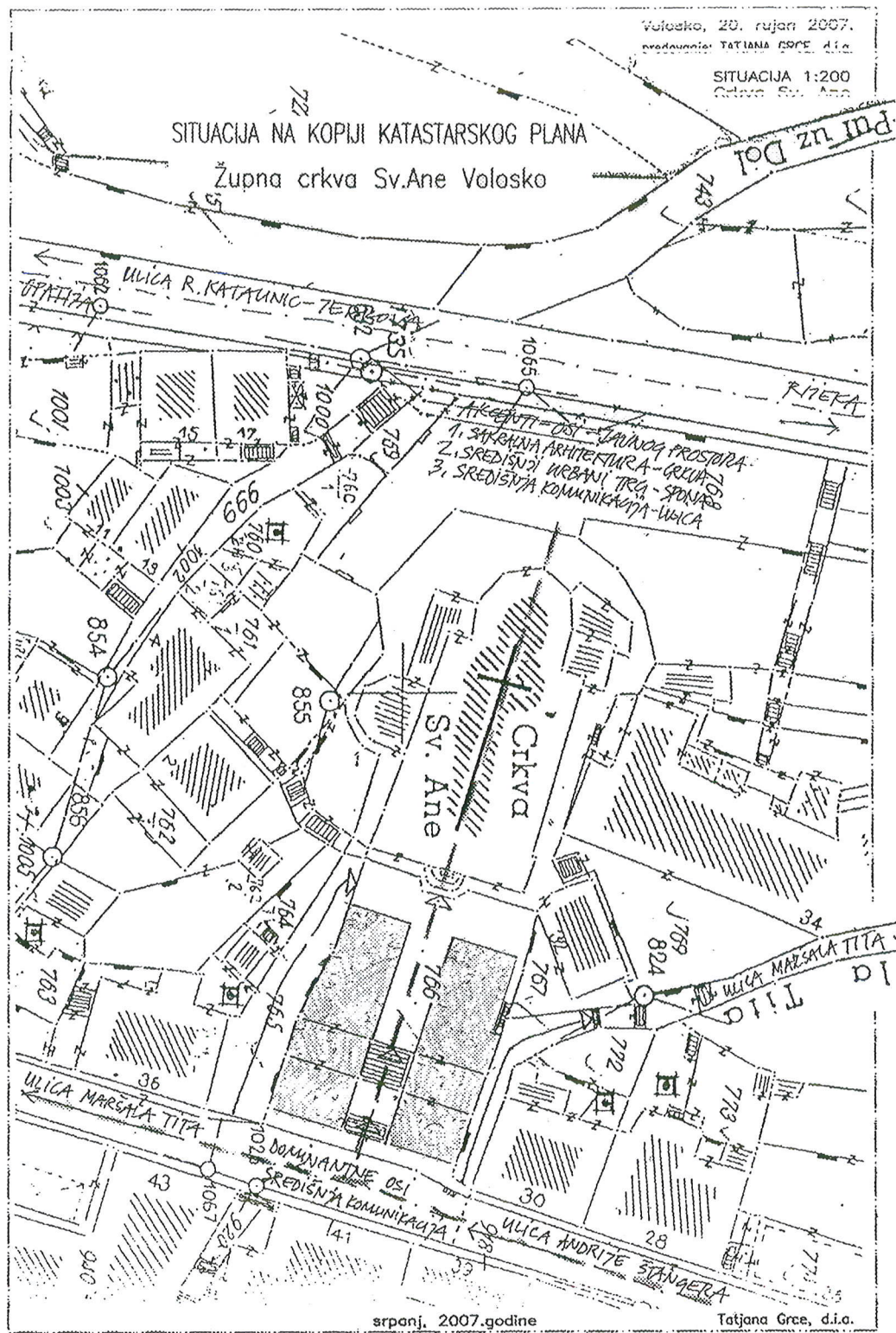
U međuvremenu je bila dograđena, s lijeve strane glavnog broda crkve sv. Ane, bočna kapela Srca Isusova, a 1910.-1911.g., kipar Ivan Rendić živeći u Trstu (1881.-1921.) izradio je i kip Presvetog Srca Isusova u istoj kapeli, koja se kasnije adaptira u secesijskom stilu. Godine 1914. crkva sv. Ane postaje župna crkva.

Tabla I.

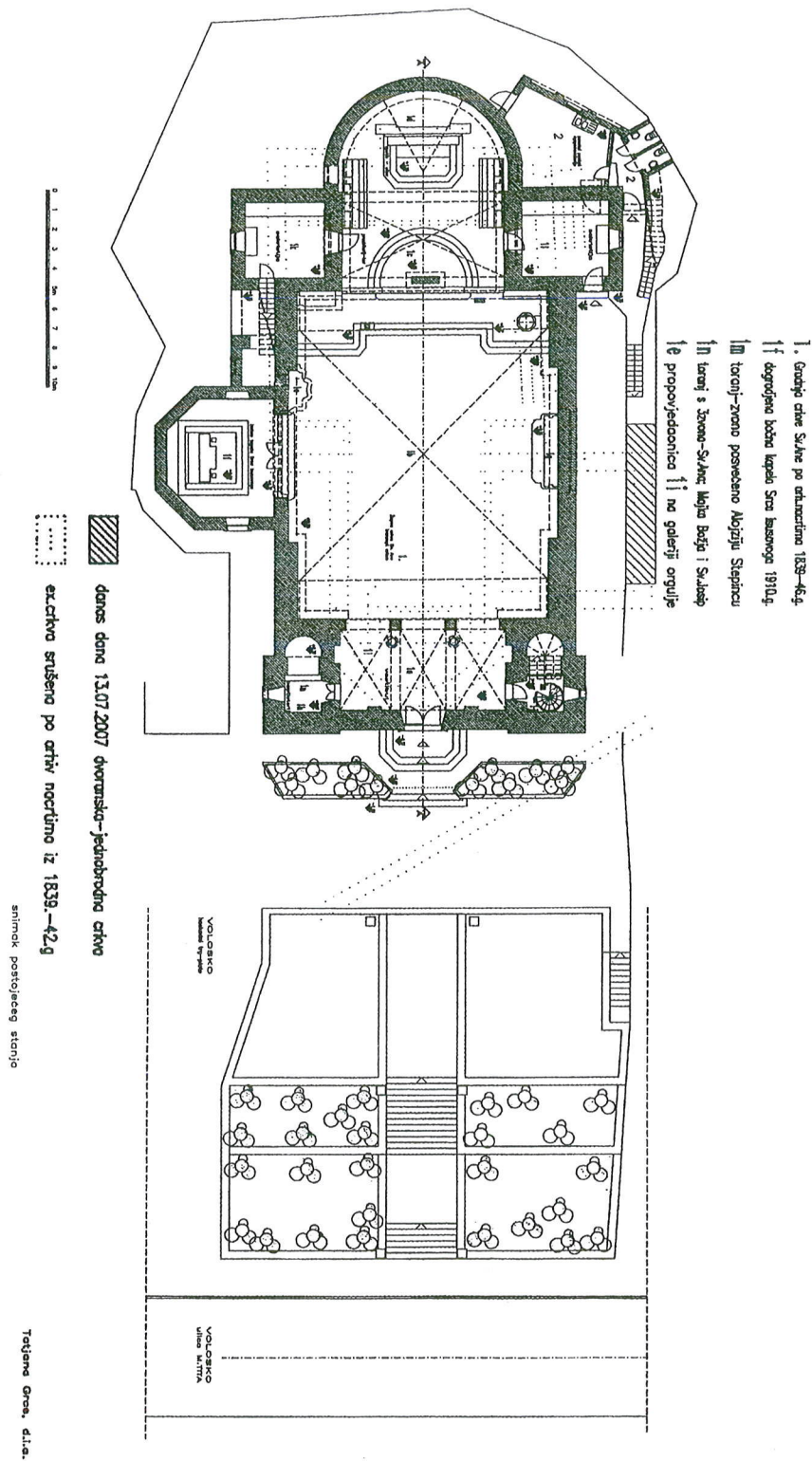
Sl. 1. Kopija katastarskoga plana Voloskoga iz 1875. godine

Tabla II.

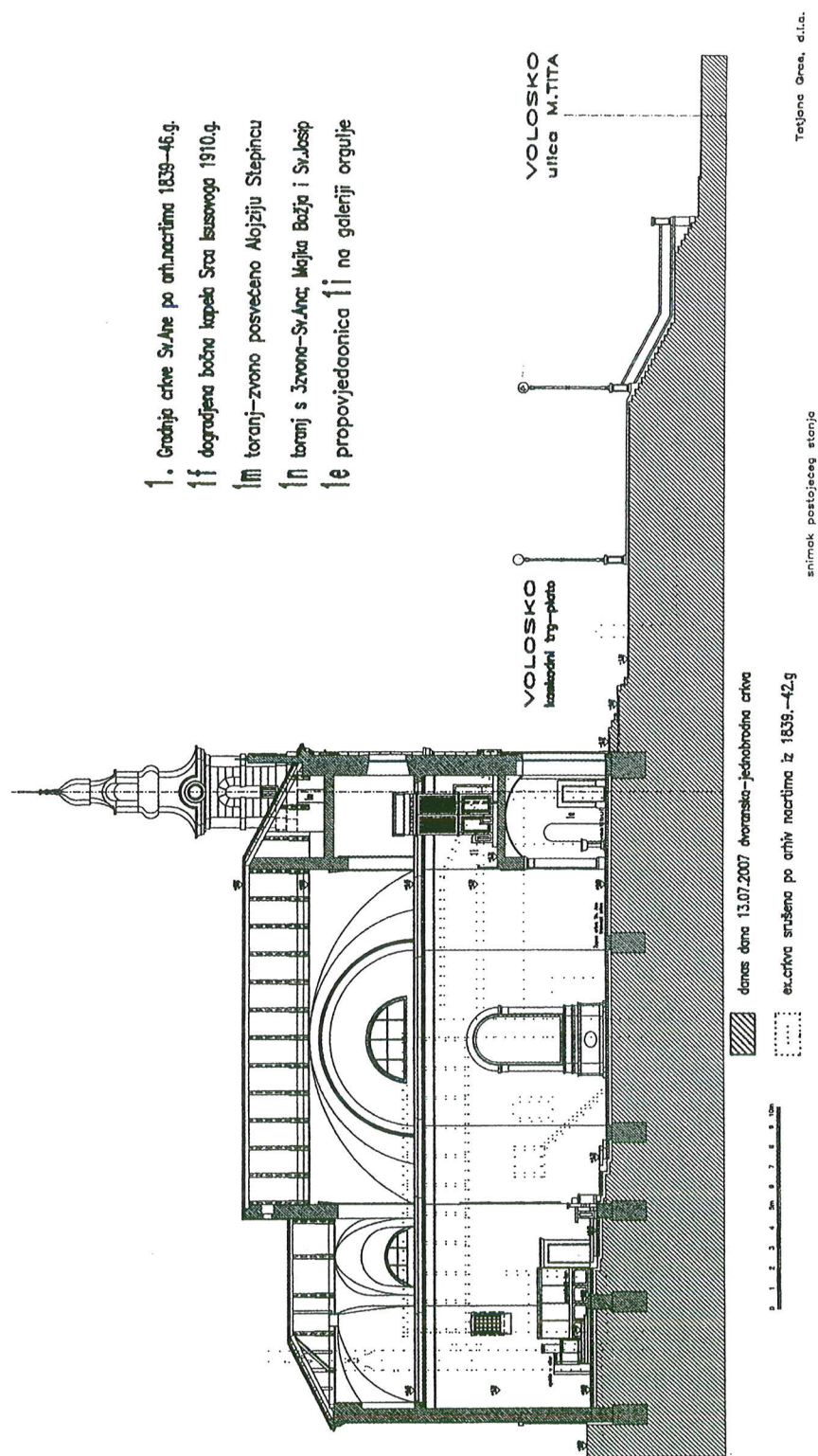
Sl. 1. Kopija katastarskoga plana Voloskoga iz 2007. godine – situacija sv. Ane

Tabla III.

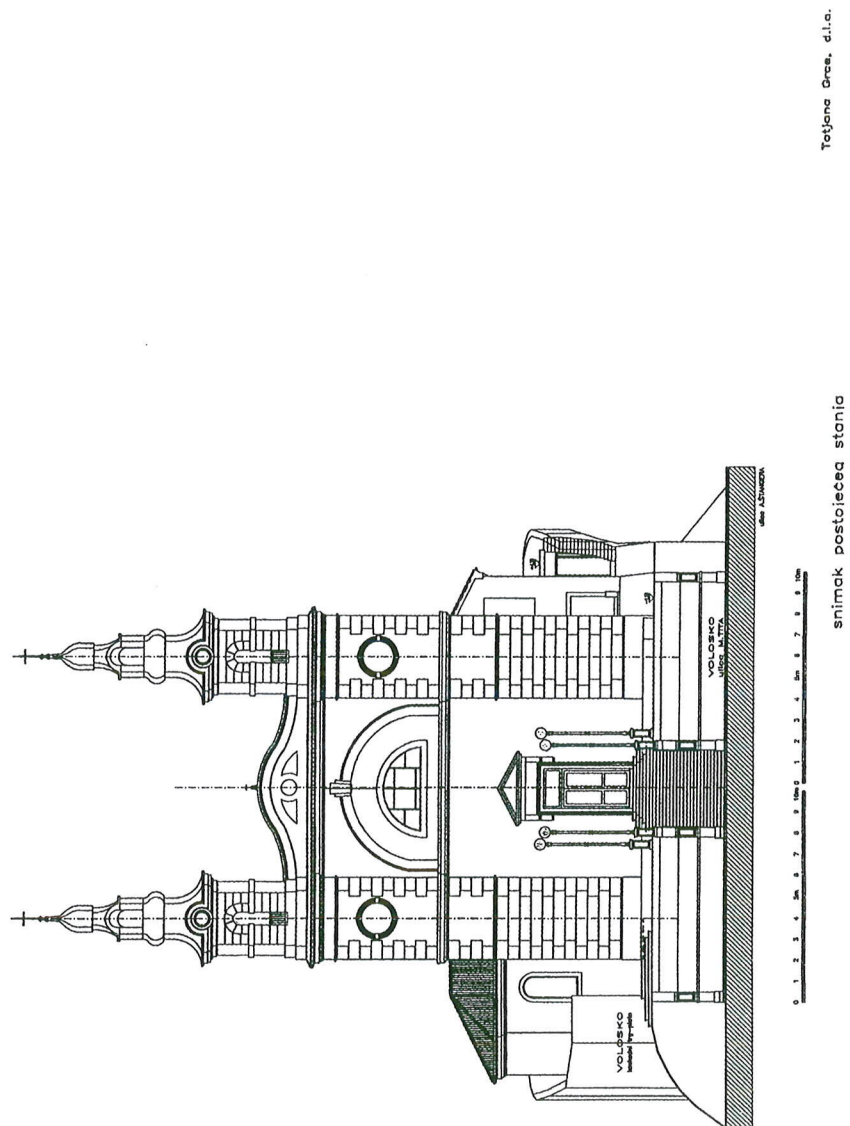
Sl. 1. Tlocrt župne crkve sv. Ane s glavnim trgov

Tabla IV.

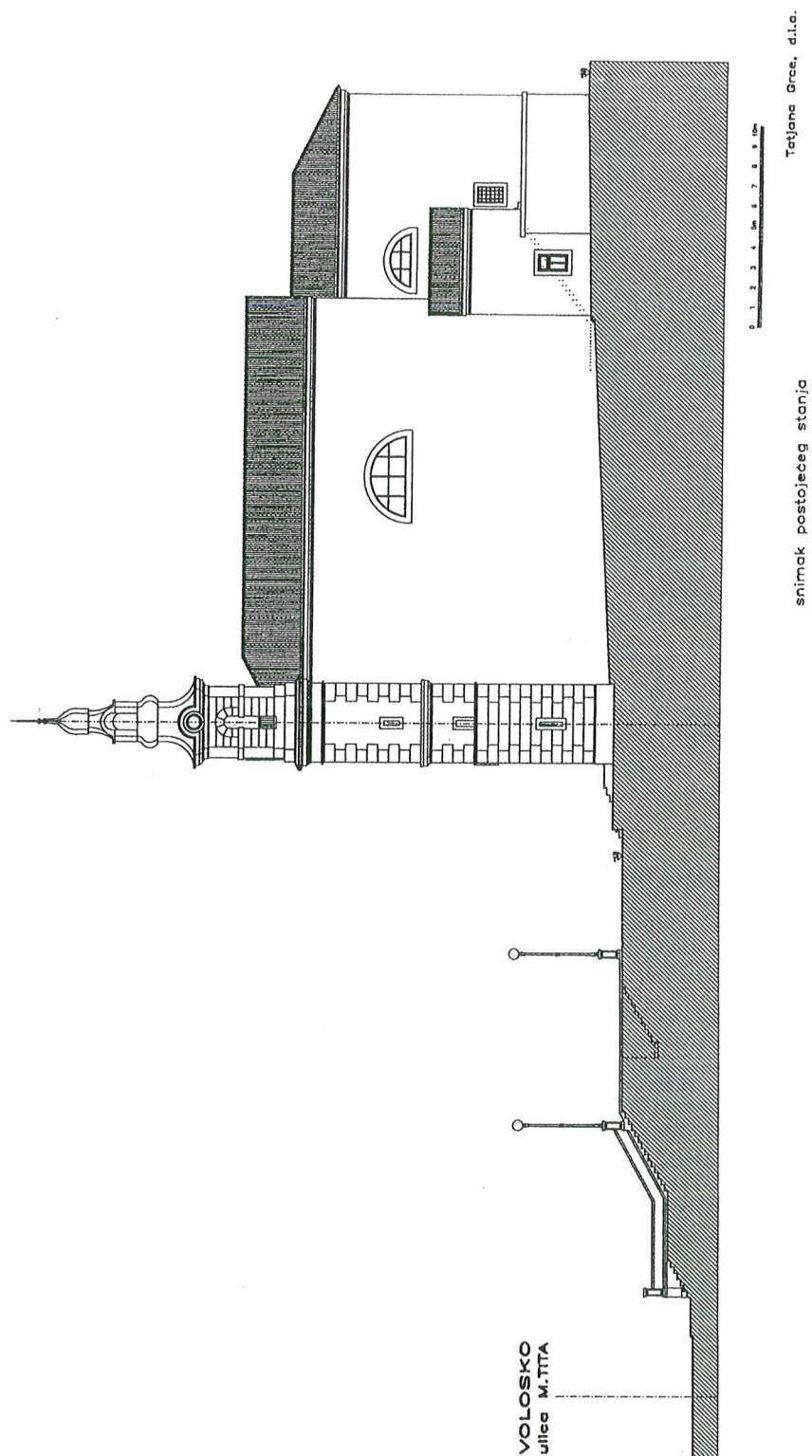
Sl. 1. Uzdužni presjek župne crkve sv. Ane s glavnim trgom i ulicom u Voloskom

Tabla V.

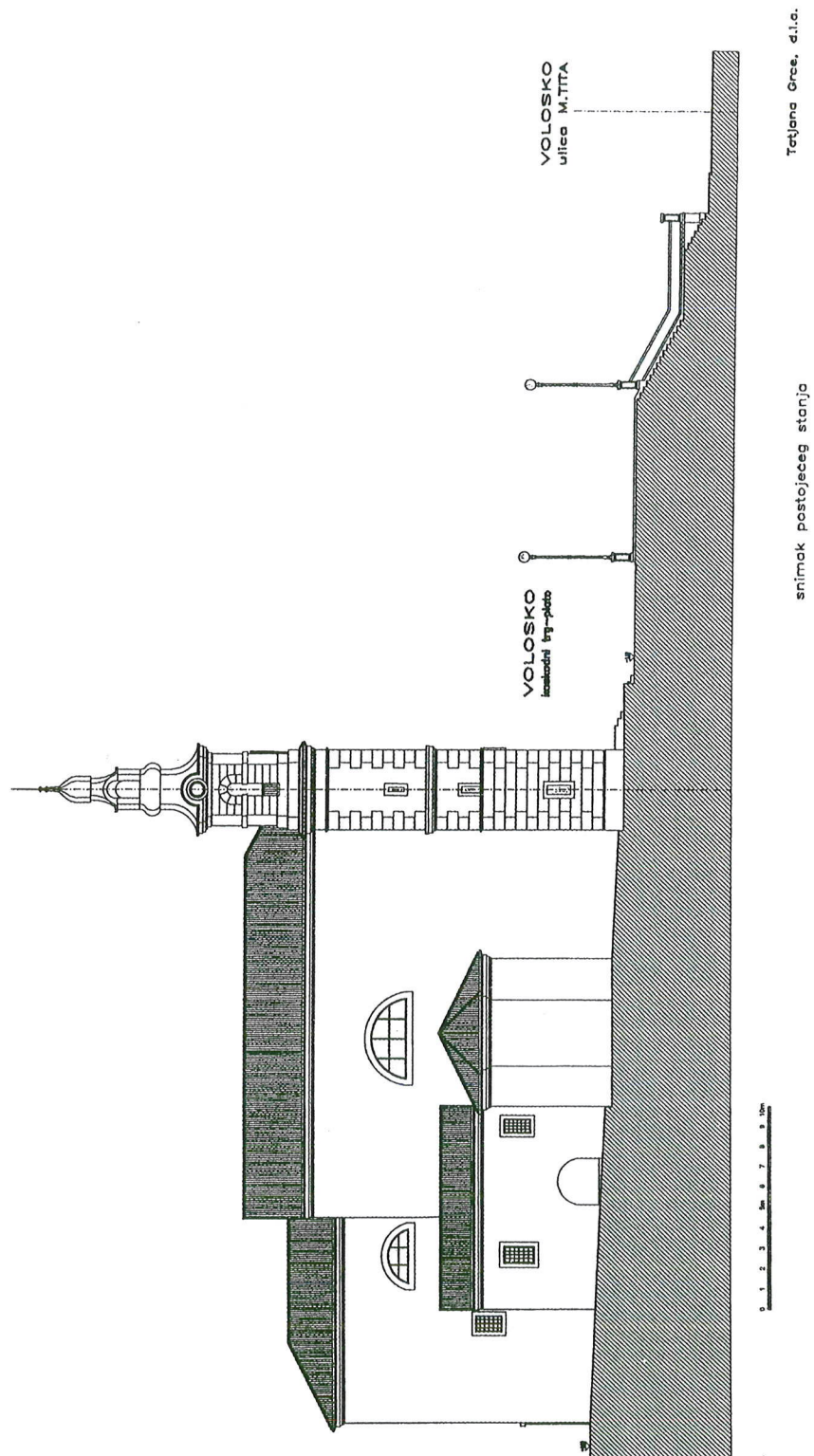
Sl. 1. Pročelje župne crkve sv. Ane u Voloskom

Tabla VI.

Sl. 1. Sjeverna fasada župne crkve sv. Ane u Voloskom

Tabla VII.

Sl. 1. Južna fasada župne crkve sv. Ane u Voloskom

RIASSUNTO

L'EDIFICAZIONE DELLA CHIESA PARROCCHIALE DI SANT'ANNA A VOLOSCA DAL 1846 AL 1850

Tatjana GRCE, dipl. ing. arh.

Volosca (Volosko) – villaggio di pescatori, costruito a terrazze con cisterne e piccoli orti, con strati fitti di case, viuzze tortuose verticali che sboccano nel mare, cioè nel porto dell'ex signoria di Castua (Kastav) – registra nel corso del XVIII e XIX secolo un notevole sviluppo economico, che a sua volta influenzerà la nuova struttura ecclesiastica e amministrativa. Nel 1846, infatti, la chiesa di Volosca si stacca dalla Parrocchia di Sant'Elena di Castua e diventa autonoma, denominata Parrocchia di Sant'Anna. Le nuove circostanze di vita hanno fatto sì che ad un certo punto le chiese di Volosca siano diventate troppo piccole per accogliere tutte le persone che vivevano in questa località. Ecco perché ad un certo punto si decide di iniziare con la costruzione di una chiesa parrocchiale nuova, più grande e più spaziosa.

Nell'Archivio di Stato di Fiume sono stati conservati alcuni progetti riguardanti la costruzione di tale nuova chiesa. Risalgono al periodo tra il 1837 e il 1844 i progetti dei costruttori Hellmann e Schwarze, mentre i lavori veri e propri iniziano due anni dopo, nel 1846, e si concludono nel 1850 – all'epoca del primo parroco di Volosca, Adam Rumpler.

La chiesa parrocchiale di Sant'Anna a Volosca è costruita in stile neobarocco e storicista ed è una delle chiese più belle dell'area liburnica. Si tratta di un edificio a una navata con il presbiterio, il coro, la sagrestia, i campanili nonché ben cinque altari in marmo. L'altare principale è opera del pittore croato Ivan Rendić, che lo ha inoltre decorato con le statue dei Santi Giuseppe, Giovanni Battista, Pietro e Paolo. All'interno della chiesa si trova pure un quadro di Ivan Bastijan raffigurante Sant'Anna.